

GARNALEN KOKEN AAN LAND?

Dagverse Vlaamse garnaal is een topproduct van de Belgische kust. De garnalen worden 's nachts, na de vangst, aan boord van het schip gekookt. 's Morgens brengt de visser de gekookte garnalen aan land, waar ze als streekproduct worden verkocht. Omdat er geen bewaarmiddelen gebruikt worden, behouden deze garnalen hun pure smaak. Daartegenover staat dat hun beperkte houdbaarheid een ruime distributie bemoeilijkt. Om tegelijk de houdbaarheid van de verse garnalen te verhogen én de smaak te bewaren, hebben de sector, het Europees Visserijfonds en het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO) een kooklijn aan land ontwikkeld. Garnalen worden rauw aangeland en op een gecontroleerde manier gekookt, waarna ze snel en efficiënt worden gekoeld. Daardoor kan de houdbaarheid meer dan verdubbeld worden! Na het koken kunnen de garnalen ook meteen machinaal gepeld en verpakt worden. Het eindproduct is een kwaliteitsvol, additievenvrij nicheproduct met meer mogelijkheden voor distributie en voor diversificatie. Verse Vlaamse garnalen, zonder bewaarmiddelen, ter plekke gepeld en lang houdbaar: de technologie staat voor niets!

Sofie Vandendriessche

ILVO

■ Boomkikkers of zoals men ze in Zeeuws-Vlaanderen noemt, "plakputen", zijn aan een revival toe in de Belgische Zwinstreek. In 2014 waren er voor het eerst weer honderden zingende mannetjes van deze zeldzame kikker (MD).

2014: JAAR VAN DE BOOMKIKKER

De boomkikker is onze kleinste kikkersoort. De pootjes zijn voorzien van zuignapjes waardoor boomkikkers gemakkelijk in planten kunnen klimmen. Zo komt de soort aan zijn naam. In België is de boomkikker bijzonder zeldzaam. De soort komt voor op enkele plaatsen in Limburg, het noorden van de provincie Antwerpen en in het Zwingebied. De verspreiding van de kustpopulatie sluit aan op het areaal van Zeeuws Vlaanderen. Het ging lange tijd niet goed met de boomkikkers in het Zwingebied, in de jaren 1980 tot 2005 slonk het verspreidingsgebied en het aantal voortplantingspoelen dramatisch. De boomkikker verdween bijna volledig uit de Zwinduinen, een 40 tal exemplaren hielden nog stand in het binnenduinegebied. Eind jaren '90 stelde Natuurpunt een actieplan voor de boomkikker op en ging het nieuwe poelen graven in de Hazegraspolder. Min of meer tegelijkertijd nam het Vlaams Agentschap Natuur en Bos de Zwinduinen onder handen in het kader van het Europese Life project Zeno waardoor een bijzonder geschikt habitat voor de boomkikker werd gevormd. Gevolg: er ontstond een belangrijke instroom van boomkikkers uit het nabije Retranschment (Nederland) waar de populatie door grootschalige natuurinrichting uit zijn voegen barstte. Een ideale uitgangssituatie aangezien er vermenging met de nog bij ons aanwezige individuen kon gebeuren. De resultaten bleven niet uit. In 2009 werden voor het eerst sinds lange tijd weer boomkikkers in de Zwinstreek gehoord en vooral de laatste twee jaren lijkt de populatie te exploderen. In 2014 werden niet minder dan 300 roepende mannetjes geteld, en dit is dan waarschijnlijk nog onderschat.

Rudi Vantorre

Het zou de titel van een stripverhaal kunnen zijn, maar het is het waar gebeurde verhaal van Annelies Groen, medewerker van het 'UNESCO/IOC Project Office for IODE' te Oostende, die op het strand van Oostende een fragment van een pijp uit Italië heeft gevonden. Hoezo een pijp uit Italië? Tussen de honderden fragmenten van kleipijpen die Annelies in de loop der jaren oprapte op het strand van Oostende-Oosteroever bevond zich wel geteld één fragment van een pijp geproduceerd in Chioggia (nabij Venetië, Italië). Op zich is dit een uitzonderlijke vondst. Uit Nederlandse archeologische contexten zijn wel een drietal fragmenten gekend van archeologische contexten uit de havenbuurten van

Amsterdam, maar uit de archeologische literatuur over Vlaanderen is geen enkel fragment gekend. Dit heeft misschien wel te maken met het weinige archeologische onderzoek dat naar deze specifieke groep van de materiële cultuur uit de periode 16de-20ste eeuw wordt gevoerd.

Het blijkt nu inderdaad dat deze pijp wellicht geproduceerd werd in Chioggia in de periode 1750-1850 (Boscolo 2000) en vermoedelijk eerder tussen 1800 en 1850. Verder worden in een studie over de import van pijpen naar België geen pijpen vermeld uit Italië (Stam 2014). Deze vondst is dus op een andere manier dan via de reguliere handel tot in Oostende geraakt. Het fragment is ook niet door de golven vervoerd vanuit Chioggia en tot op het strand van Oostende gespoeld. Hoe is deze pijp dan mogelijk wel op het strand van Oostende terecht gekomen? Vermoedelijk is hier een rol weggelegd voor één van de Italiaanse scheepsbouwers die zich hier in de eerste helft van de 19de eeuw in Oostende zijn komen vestigen, met name Andréas Panesi of Philippe Orlandini. Philippe Orlandini vestigde zich omstreeks 1840 in Oostende (De Latte 2014) en Andréas Panesi kwam in Oostende aan in 1826 (Van Dyck & Daems, in druk). Beiden kunnen deze pijp hebben meegebracht en naderhand ook hebben verloren in de buurt van de haven van Oostende, bijvoorbeeld bij het uittesten van een nieuw gebouwde schip. In die zin zou het artikel ook de pijp van Orlandini kunnen heten, maar dat klinkt niet zo goed als titel voor deze korte nota.

Uiteraard kunnen we dit verhaal niet bewijzen, tenzij we via DNA een link zouden kunnen leggen. Neen alle gekheid op een stokje: dit verhaal is niet te bewijzen maar ook niet te weerleggen en daarom hebben we eraan gehouden deze vondst extra onder de aandacht te brengen. De vondst toont sprekend het grote belang aan om ook van schijnbaar waardeloze en sterk gesleten vondsten op het strand accuraat de vindplaats te documenteren en deze vondsten vervolgens ook te melden. Achter een geïsoleerde en ogenschijnlijk betekenisloze vondst schuilt soms een boeiend archeologisch verhaal. Benieuwd of er in de toekomst nog Italiaanse pijpen opduiken op onze stranden. Het strandobservatienetwerk momenteel opgestart door het VLIZ zal hier na verloop van tijd ongetwijfeld klaarheid in brengen.

BRONNEN

- Boscolo G. (2000). La Pipa chioggiotta e altre pipe in Terracotta, Il Leggio.
- De Latte G. (2014). Reders, Bankiers & Scheepsmakelaars in de Belle Epoque, Academia Press.
- Stam R. (2014). De Belgische export en import van pijpen na de Belgische onafhankelijkheid. In: Jaarboek 2014 PKN Stichting voor onderzoek historische tabakspijpen, p. 75-85.
- Van Dijk M. & N. Daems (in druk). De scheepsbouwer Panesi. Een geschiedenis van de Oostendse werven en vissersschepen.
- Van Oostveen J. (2014). Tabakspijpen van het strand van Oostende (België), <http://www.vliz.be/en/imis?module=ref&refid=243265>.

Marnix Pieters en Jan Van Oostveen

Plastic soep, opruimacties op stranden, plastic zakken in walvismagen... Dat de zee vol afval ligt is intussen pijnlijk duidelijk geworden. Om het probleem aan te pakken kan het bestaande afval opgeruimd worden, denk maar aan het Fishing for Litter initiatief, maar er moet vooral ingezet worden op het voorkómen van plastic vervuiling, op preventie dus. Zo is het Instituut voor Landbouw – en Visserijonderzoek, samen met de visserijsector en met Nederlandse partners, op zoek naar biologisch afbreekbare alternatieven voor het losse touwwerk dat een boomkornet beschermt tegen slijtage, oftewel de "spekking". Tijdens het slepen rafelt deze spekking, die uit het synthetisch materiaal polyethyleen bestaat, uiteen en verbreekt ze, waardoor uiteindelijk een groot deel ervan in zee terechtkomt. Een enquête binnen de visserijsector wees uit dat polyethyleen spekking veel voordelen biedt, zoals gebruiksgemak en lichtheid. Anderzijds kan het gebruik van spekking ook leiden tot blokkering van de vistransportband of de schroef van het schip, en tot milieuvervuiling. Bijgevolg toont de visserijsector veel bereidheid om het gebruik van alternatieve en biologisch afbreekbare materialen te overwegen, weliswaar op voorwaarde dat deze duurzamer, goedkoper en beter bestand zijn tegen slijtage dan de klassieke spekking. Rekening houdend met die voorwaarden komen een aantal alternatieve materialen in aanmerking. Zo zijn er natuurlijke componenten als hennep, vlas of sisal die gebruikt kunnen worden wanneer deze gecoat zijn of verwerkt in composieten met bijvoorbeeld bioplastics. Ook dierlijke keratine, uit haren, kippenveren en nagels wordt reeds gebruikt in plastic toepassingen en kan een alternatief vormen voor polyethyleen spekking. Ten slotte zijn er ook nog biologisch afbreekbare kunststoffen zoals bijvoorbeeld polymelkzuur (PLA), polybutyleensuccinaat (PBS), of cellulose- en zetmeelplastic. Al deze alternatieven moeten vergeleken worden qua biologische afbreekbaarheid op zee en qua slijtvastheid voordat ze de polyethyleen spekking effectief kunnen vervangen. Nu maar hopen dat snel een alternatief wordt gevonden dat vermijdt dat duizenden kilo's polyethyleen in zee terechtkomen.

Karen Bekaert

■ Het losse touwwerk van een boomkornet wordt tegen slijtage bij het schuren over de zeebodem beschermd door een polyethyleen "spekking" (oranje in beeld). Omdat hierdoor heel wat extra plastic deeltjes in zee belanden, wordt momenteel gezocht naar een duurzamer alternatief (Karl Van Ginderdeuren).

OVER (PRE)HISTORISCHE VONDSTEN, ZEENIVEAUS EN TIJDVAKKEN

Het zal je maar overkomen. Je bent geen geoloog/archeoloog maar hebt zonet een interessante scherf, botrest of munt op het strand gevonden en kunnen herkennen. En nu wil je snel te weten komen uit welke geologische periode die vondst stamt en of dit tijdvak gekenmerkt werd door hoge dan wel lage zeeniveaus. Wel, met de nieuwe tijdslijn van het door de Universiteit Gent gecoördineerd IWT-project 'SeArch' (<http://www.sea-arch.be/nl/tijdslijn>) kom je al een heel eind.. Deze door het VLIZ opgemaakte tijdslijn heeft een driedelige opbouw (zie figuur):

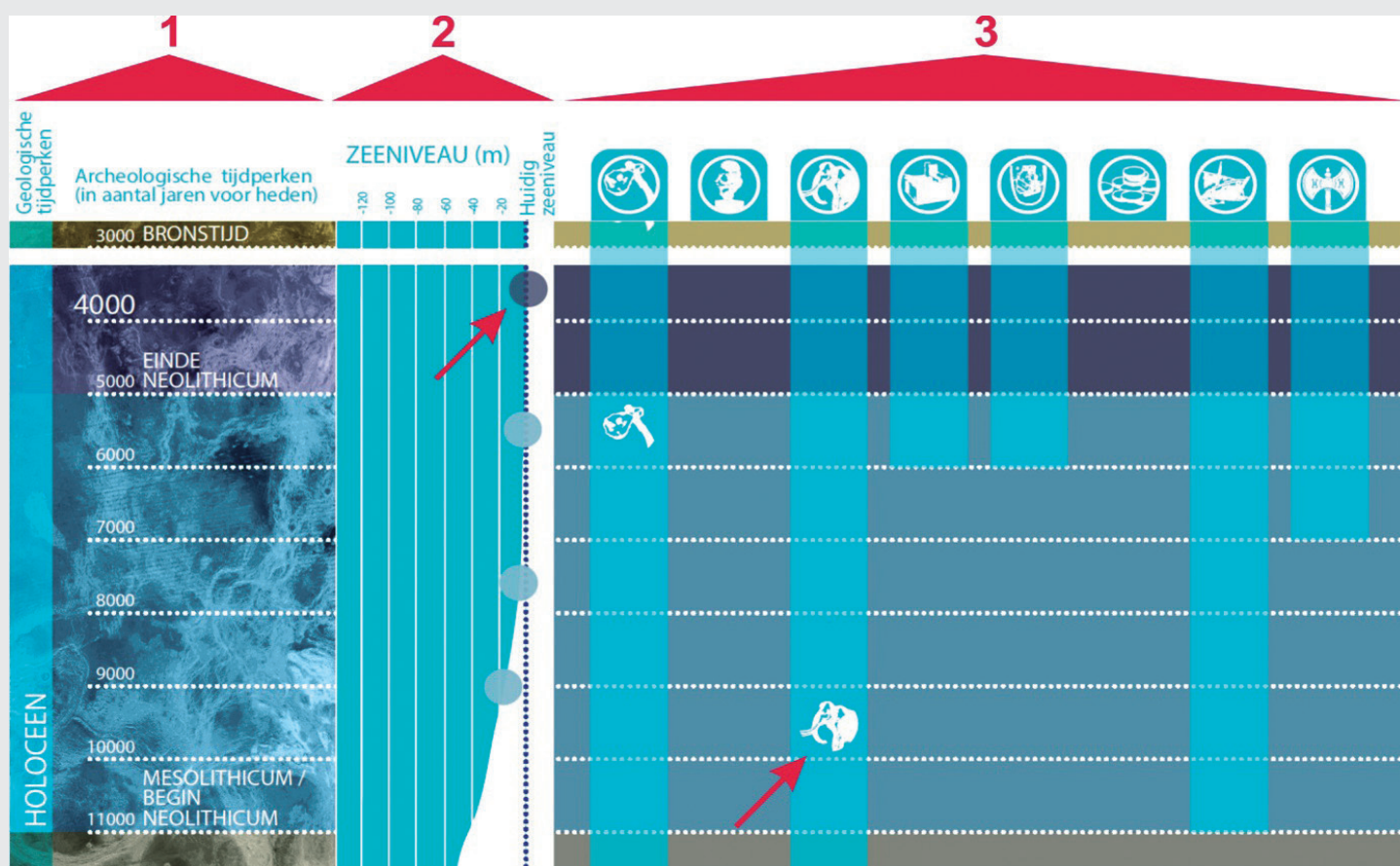
1 Archeologische en geologische tijdperiodes: hierbij kunnen de verschillende termen aangeklikt worden voor een beknopte duiding. Om het tijdsinterval dat relevant is voor het project optimaal te kunnen vatten, is er een tijdsschaal op drie niveaus: met stappen van 100 jaar, 1.000 jaar en 10.000 jaar respectievelijk.

2 Zeeniveau: met aanklikbare punten die leiden naar een zogenaamde paleo-geografische kaart met de locatie van de toenmalige kustlijn en een korte beschrijving van de kuststreek op dat moment. Momenteel zijn 12 kaarten opgenomen in de tijdslijn.

3 Voorkomen van vondsten: met aanklikbare pictogrammen die leiden naar echte vondsten zoals aangetroffen in ons deel van de Noordzee of aan onze kust. Op dit moment zijn 56 verschillende vondsten beschikbaar verdeeld over volgende categorieën: Werktuigen & artefacten; Beeldjes; Beenderresten; Bouwwerken & structuren; Keramiek; Munten; Scheepswrakken; Wapens.

De aangeboden informatie is gebaseerd op bestaande wetenschappelijke literatuur, met steeds een verwijzing naar de gebruikte bronnen. Momenteel wordt gewerkt aan een Engelstalige versie.

Hans Pirlet

Gerre de Zéesterne

Eindelijk hebben ze mijn talent ontdekt en speel ik de hoofdrol in een sociaal drama over ongelijkheid en uitbuiting van de zeebodembewoners door de uitbaters van de diepzeemijnbouw.

Gèrreminal
Emile Zola

Laat de Oscars maar komen!